

1806.

Bekjendtgjørelse

fra

det kongelige danske Videnskabernes Selskab

angaaende

de i Aaret 1805 indkomne Premie-Eskninger

og

nye Priis-Opgaver for Aaret 1807.

I. Forhen udfatte Priis-Spørgsmaales Besvarelse.

1) For Aaret 1805 var et af de physiske Opgaver følgende: *bidrager Luftens umiddelbare Indvirkning paa Stemmeridsen (rima glottidis) igiennem Mellemgulvets Nerve (nervus phrenicus) til Understøttelsen af Respirationsmusklernes og især Mellemgulvets Irritabilitet? Er denne Indvirkning i saa Fald den eneste eller en Medaarsag til det første Aandedræt hos det nyfødte Barn?*

Til Svar paa dette Spørgsmaal er indkommet en Afhandling, skrevet i det tydske Sprog, med Devise: *multa quidem et magna sunt mala, quae in scientiis intulit caecus et effraenis novitatis amor; at vero non minus scientiis offecerunt, qui, quidquid novum est, falsitatis suspectum esse voluerunt.* Selskabet agter Forfatterens Skarpsindighed og Lærdom meget høit. Det finder, at Afhandlingen indeholder mange vittige og sindrige Hypotheser til Spørgsmaalets Besvarelse; men da disse ere blottede for

alle egne Erfaringsbeviser, og da vor Kundskab om Aandedrættets Aarsager ved disse Undersøgelser ikke er bragt noget Skridt videre fremad, saa har Selskabet ei kundet tilkiende denne lærde Afhandling den udsatte Premie.

2) For den historiske Classe var følgende Opgave fremsat: *hvorudi bestaaer Misbrugen af den saa kaldede pragmatiske Historie, som adskillige saavel ældre som nyere Historieskrivere have tilladt sig; og hvilke Forholdsregler skal man iagttage, at ikke denne Fordragsmaade ved urigtig Anvendelse skal skade i Stedet for at gavne?*

Til Svar paa dette Spørgsmaal ere indkomne tvende Afhandlinger, begge skrevne i det danske Sprog. Den ene med Devise: *halv Sandhed er ligesaa lidet Sandhed, som et Træk af et Ansigt er et Portrait*, havde ikke paa nogen fuldstændig og grundig Maade besvaret Opgaven. Den anden Afhandling med Devise: *in vitium ducit culpae fuga, si caret arte*, har paa en grundigere og fuldstændigere Maade fyldestgiort Selskabets Forlangende, og Forfatteren blev tilkiendt den udsatte Guldmedaille. Ved den forseglède Seddels Aabning befandtes Forfatteren at være Hr. Jens Möller, Vicarius Conrectoris ved Slagelse Latinskole.

3) For den filosofiske Classe var opgivet følgende Spørgsmaal: *hvilken har været Spinozismens Skiebne i de senere Tider, og hvilken Indflydelse har den havt paa Philosophien i Almindelighed og paa Philosophien om Gud i Særdeleshed? Om det ellers er ægte Spinozismus, som nogle nu omstunder udgive derfor.* Herom var indkommet en Afhandling, skrevet i det tyske Sprog, med Motto: *Ce n'est qu'à Dieu, que convient la gloire et aux hommes la paix, qui n'est jamais si profonde, que dans le sentiment de cette même gloire, qui gouverne l'univers.* Omendskiönt Selskabet ikke i alle Poster er af samme Mening som Forfatteren, saa

finder det dog, at ham kan tilkomme den udlovede Belønning, Selskabets Medaille i Guld. Ved den forseglede Seddels Aabning befandtes Forfatteren at være Hr. G. S. Francke, første Præst i Sønderborg paa Als.

Efter Selskabets Love giver det sin Medaille i Sølv til Forfattere, som ei ere Selskabets Medlemmer, naar de indsende saadanne Afhandlinger, som af vedkommende Classe dertil findes værdige. En saadan Medaille er tilkiendt Hr. Generaladjutant *von Riis* for et af ham opfundet Instrument, Topognomon kaldet, hvilket tillige med en udførlig Beskrivelse han havde indsendt til Selskabet. Dette Instrument bestaaer af en paa en vertikal Axel værende Kikkert med Krydshaar, hvilken har saavel en horizontal som en vertikal Bevægelse. Fra Kikkertens ene Ende gaer en Viser eller Gnomon, hvilken, naar den nedføres til den horizontale Flade, der bestemmer Beliggenheden eller en Projection af det Object, som er i Kikkerten. Paa denne Maade kan man forfærdige et perspectivisk Kort over en heel Egn, hvilket ved mange Leiligheder med Nytte kan bruges, saasom til at finde et Ildebrandssted om Natten, til at finde i Feldten Ildsignalers Frastand, Skibes Afstand fra et Søebatterie, o. s. v.

II. Nye udfatte Premier for Aaret 1807.

I. For den mathematiske Classe.

Man spørger: om der i Bevægelsers Perturbationer ved udvortes Kræfter, naar disse frembringe Forandringer i Banerne, gives noget Maximum eller noget Minimum, som er afhængig af Banernes Natur? Man sætter forud, at de Legemer, hvis Bevægelser forandres, drives af Centralkræfter, hvis Beskaffenhed og Lov er givet.

Quæritur: an in perturbationibus motuum a viribus externis, quatenus inde oriuntur mutationes orbitalium, detur Maximum quid

aut Minimum, a natura orbitalium pendens? Ponitur autem corpora, quorum motus turbantur, a viribus centralibus, quarum lex data est.

2. For den physiske Classe.

Hvilke ere, efter nöiagtigen igientagne Forsög, de chemiske Egenskaber af det Legeme, som den beröimte Winterl tiltroer sig at have fundet, og kaldet Andronia, og hvorvidt kan Androniens Forskielighed fra Kiseljorden tillige med dens Forhold til Kulstof og Salpeterstof udledes af disse Egenskaber?

Selskabet önsker, at erholde en fuldständig Experimentalundersögelse af Winterls Andronia. Forsögene maae være saa omständeligen beskrevne, at de sikkert kunde igientages, og Pröver af de derved vundne vigtigste Producter maae medfølge. Skulde denne Undersögelse findes stridende mod den navnkundige Winterls Erfaringer, da venter Selskabet, at det practisk vorder oplyst, hvilke Vildfarelser der maatte være indlöbne i de winterlske Forsög.

Quaenam, duce experientia, sunt qualitates chemicae illius substantiae, quam celeb. Winterl se reperiisse existimat ac Androniam nuncupat; et quö modö ex his qualitatibus elici potest Androniae diversitas a terra silicea, nec non ratio, quä Andronia ad Carbonum et Azotum se refert?

Societas id imprimis spectat, ut Andronia experimentis cautissime institutis diligenter disquiratur. Haec experimenta accurate adeo et clare sunt exponenda, ut ab aliis certo et facile repeti possint. Praecipua corpora chemica hüc opere obtenta, tanquam specimina ad veritatem melius illustrandam apta, commentationi apponenda sunt. Si ea, quae auctor hüc disquisitione deducit, cum doctrina clarissimi Winterl haud conveniant, necesse est, ut experimentis demonstretur, quibus erroribus in Androniae examine laudatus vir a veritate seductus fuerit.

3. For den historiske Classe.

Udförligen at undersöge og udvikle Ostgothernes politiske, religiöse, videnskabelige og artistiske Tilstand i den Periode, i hvilken

de beherskede Italien, fra Theodorichs Tid indtil deres Riges Undergang.

Disquirere et ordine ac serie sistere formam reipublicae administrandae, accurateque describere faciem religionis, scientiarum et artium in regno Ostrogothorum, inde a regis Theodorici, aetate usque ad regni interitum.

4. For den philosophiske Classe.

Hvorvidt kan den borgerlige Lovgivning, umiddelbar ved directe Befalinger eller Forbud, virke paa Folkets Sæder, uden at overskride Grændsen imellem Retspligter og blot ethiske Pligter? Selskabet ønsker tillige, at det ved passende Exempler maatte oplyses, hvilke Hovedfeil af ældre eller nyere Lovgivere i den Henseende ere begaaede, og hvilke Følger disse have havt.

Explicetur, quousque liceat legibus civilibus non oblique sed directe sive imperando sive vetando mores populi moderari, ut tamen termini, quibus ea, quae in civitate justa, ab iis, quae natura sint honesta, separari debent, non violentur? Idoneis etiam exemplis illustretur, quibus potissimum modis ab antiquioris et recentioris aevi legum latoribus in hoc genere peccatum fuerit, et quatenam hos errores consecuta sunt incommoda.

For den bedste Besvarelse af enhver af disse Opgaver udlover Selskabet en Premie af sin Medaille i Guld af 100 Rigsdalers Værdie, naar det befinder Besvarelsen at være grundig, tilstrækkelig og fuldstændig. Selskabet indbyder alle Lærde og Sagkyndige, Selskabets egne og i de danske Stater værende Medlemmer undtagne, til at besvare disse Spørgsmaale. Afhandlingerne kan skrives i det latinske, franske, engelske, tydske, svenske eller danske Sprog uden Navn med Motto eller

Devise, hvilken tillige skrives paa en forseglet Seddel, som indeholder Forfatterens fulde Navn, Stand, Embede og Opholdssted.

Forinden Udgangen af Aaret 1807 maae Premie-Eskningerne og Afhandlingerne være indsendte til Selskabets Secretair, Justitsraad og Professor Thomas Bugge.

Angaaende de Priisopgaver, hvilke Selskabet er pligtig efter den Thottiske og Classenske testamentariske Anordning aarligen at udsætte, da er derom i Aaret 1800 udgivet et særskilt Programme og en Fortegnelse af 21 Opgaver, som hos Selskabets Secretair kan bekommes. Denne Indbydelse er endnu vedvarende, og disse Opgaver blive endnu fremdeles staaende til Premiers Eskning for fyldestgiørende Besvarelse med følgende Forandringer: for Num. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 18, 20 og 21 bestemmes Eskningstiden til Udgangen af Aaret 1807. Derimod udgaae Num. 16, 17 og 19, fordi disse Priisopgaver allerede ere besvarede og belønnede med den udlovede Premie. De for de staaende Opgaver udlovede Belønninger ere efter Spørgsmaalers Vanskelighed og Beskaffenhed fra 50 til 100 Rdlr. i Penge, og Selskabet giver ikkun sin Medaille for sine egne ovenanførte Spørgsmaale.

For Num. 8, angaaende Dyrkningen af Spelten (*Triticum Spelta*), med videre, er ikkun udlovet en Belønning af 100 Rdlr., men formelst denne Kornsorts fortrinlige Brugbarhed og Nytte, samt Dyrkningens Vigtighed, har Selskabet i dette Aar, ligesom i forrige Aar, fundet for Godt at forøge den udlovede Premie, og at fordoble den til 200 Rdlr.; og det forventer saa meget meer derved at opmuntre kyn-

dige Landmænd til Speltens Dyrkning, og til at anstille Sammenligning imellem denne og andre her i Landet dyrkede Kornsorter.

Alt Ovenstaaende bekiendtgjøres efter det kongelige danske Videnskabernes Selskabs Befaling i dets Möde den 23 Maj 1806.

Thomas Bugge.

K i ö b e n h a v n .

Trykt hos E. A. H. Möller, Hof- og Universitetsbogtrykker.

lige Landmand til Spektens Dyrkning, og til at anstille Sammenligning
imellem denne og andre her i Landet dyrkede Kornsorter.

Alt Ovenstående bekendtgjøres efter det kongelige danske Videns-
skabernes Selskabs Betaling i det Møde den 23 Maj 1806.

Thomas Bugge

K i ö b e n h a v n .

Trykt hos E. A. H. Möller, Hof- og Universitetsbogtrykker.